

PHAN NGỌC LIÊN (Chủ biên) - ĐÌNH NGỌC BẢO
NGUYỄN THỊ CÔI - NGUYỄN ĐÌNH LỄ - TRƯƠNG HỮU QUÝNH
TRỊNH ĐÌNH TÙNG - NGHIÊM ĐÌNH VỠ

PHƯƠNG PHÁP LUẬN SỬ HỌC

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

GS.TS. PHAN NGỌC LIÊN (Chủ biên)
PGS.TS. ĐÌNH NGỌC BẢO - GS.TS. NGUYỄN THỊ CÔI
PGS.TS. NGUYỄN ĐÌNH LỄ - GS.TS. TRƯỜNG HỮU QUÝNH
PGS.TS. TRỊNH ĐÌNH TÙNG - PGS.TS. NGHIÊM ĐÌNH VỸ

PHƯƠNG PHÁP LUẬN SỬ HỌC

(In lần thứ ba)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

MỤC LỤC

Lời nói đầu.....	7
Phần một. Đại cương về Phương pháp luận sử học.....	9
Chương thứ nhất. Khái luận về Phương pháp luận sử học	10
I. Sơ lược về sự hình thành và phát triển lí luận sử học	10
II. Khái niệm, nội dung cơ bản của bộ môn Phương pháp luận sử học mácxít	21
Câu hỏi hướng dẫn học tập	31
Tài liệu tham khảo chính.....	31
Chương thứ hai. Phương pháp luận về hiện thực lịch sử và nhận thức lịch sử xã hội	33
I. Khái niệm <i>Lịch sử</i>	33
II. Khả năng nhận thức của con người về hiện thực lịch sử khách quan	35
III. Những điểm chung và những điểm khác nhau giữa đối tượng nhận thức của khoa học Lịch sử và của các khoa học khác.....	40
Câu hỏi hướng dẫn học tập	49
Tài liệu tham khảo chính.....	49
Chương thứ ba. Sử học là một khoa học.....	50
I. Đối tượng của khoa học Lịch sử	51
II. Quan niệm của chủ nghĩa Mác - Lênin về đối tượng của Sử học	57
Câu hỏi hướng dẫn học tập	70
Tài liệu tham khảo	71
III. Chức năng, nhiệm vụ của khoa học Lịch sử.....	71
Câu hỏi hướng dẫn học tập	83
Tài liệu tham khảo	83
IV. Phương hướng và nhiệm vụ của khoa học xã hội trong văn kiện Đại hội X của Đảng	84
Chương thứ tư. Một số quan điểm phương pháp luận mácxít – leninnít về nhận thức lịch sử.....	93
I. Tính khoa học và tính đảng trong nghiên cứu lịch sử	94
Câu hỏi hướng dẫn học tập	109
Tài liệu tham khảo	109

II. Nhận thức, tính khách quan và tính chủ quan trong nghiên cứu lịch sử.....	110
<i>Câu hỏi hướng dẫn học tập</i>	121
<i>Tài liệu tham khảo</i>	122
III. Từ hiểu biết sự kiện đến nhận thức quy luật lịch sử.....	122
<i>Câu hỏi hướng dẫn học tập</i>	137
<i>Tài liệu tham khảo</i>	138
IV. Phương pháp lịch sử và phương pháp logic trong công tác sử học.....	138
<i>Câu hỏi hướng dẫn ôn tập</i>	161
<i>Tài liệu tham khảo</i>	162
V. Phân kì lịch sử	162
<i>Câu hỏi hướng dẫn ôn tập</i>	173
<i>Tài liệu tham khảo</i>	173
Chương thứ năm. Một số vấn đề về phương pháp nghiên cứu lịch sử.....	174
I. Sự phát triển phong phú, đa dạng của phương pháp nghiên cứu lịch sử.....	174
<i>Câu hỏi hướng dẫn ôn tập</i>	184
<i>Tài liệu tham khảo</i>	185
II. Tiến trình và phương pháp nghiên cứu lịch sử.....	185
<i>Câu hỏi hướng dẫn ôn tập</i>	199
<i>Tài liệu tham khảo</i>	199
Phần thứ hai. Một số chuyên đề nâng cao về phương pháp luận sử học.....	200
Chương thứ sáu. Sử liệu học.....	201
I. Đại cương về Sử liệu học.....	201
II. Tư liệu lịch sử.....	204
III. Công tác sưu tầm, phân loại và chọn lọc tư liệu	208
IV. Vấn đề xác minh và phê phán tư liệu	211
Chương thứ bảy. Phương pháp định lượng trong nghiên cứu lịch sử.....	218
I. Vai trò, ý nghĩa của phương pháp định lượng trong nghiên cứu lịch sử	218
II. Tiến hành phương pháp định lượng trong nghiên cứu lịch sử.....	224

Chương thứ tám. Những vấn đề phương pháp luận sử học trong tư tưởng	
Hồ Chí Minh.....	237
I. Phương pháp luận Hồ Chí Minh	237
II. Nội dung phương pháp luận Hồ Chí Minh về Sử học	242
Tài liệu tham khảo	256
Kết luận.....	265
Tài liệu tham khảo chính.....	267

LỜI NÓI ĐẦU

Do yêu cầu đào tạo giáo viên lịch sử THPT trong giai đoạn hiện nay, ban Chủ nhiệm Khoa Lịch sử Trường ĐHSP Hà Nội đã tổ chức biên soạn mới giáo trình các học phần của những môn trong chương trình lịch sử - ĐHSP. Có một số giáo trình được biên soạn lại, nhiều giáo trình được xây dựng trên cơ sở sửa chữa, bổ sung giáo trình cũ. Giáo trình *Phương pháp luận sử học* thuộc loại thứ hai.

Phương pháp luận sử học là một trong những vấn đề quan trọng trong công tác đào tạo giáo viên có trình độ đại học. Đồng thời cũng là vấn đề nhạy cảm về mặt tư tưởng chính trị và khoa học mà chúng ta cần đứng vững trên những nguyên tắc phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh. Những nguyên tắc này được nhận thức và vận dụng một cách sáng tạo, linh hoạt trong điều kiện lịch sử hiện nay.

Giáo trình *Phương pháp luận sử học* được sửa chữa và bổ sung theo tinh thần như vậy, nhằm tạo điều kiện cho sinh viên quán triệt chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, quan điểm, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, tiếp thu có lựa chọn các nguồn tài liệu tham khảo của các tác giả trong và ngoài nước. Trên cơ sở ấy, sinh viên sẽ nghiên cứu, nắm các vấn đề lí luận cơ bản và vận dụng vào việc học tập của mình.

Các tác giả đã có nhiều cố gắng để hoàn thành bản thảo theo ý kiến Ban Chỉ đạo biên soạn giáo trình lịch sử ĐHSP Hà Nội, song vẫn còn một số thiếu sót, mong các nhà khoa học, đồng nghiệp và sinh viên góp ý để giáo trình được tốt hơn.

Trân trọng cảm ơn!

Ban Chỉ đạo biên soạn giáo trình – Khoa Lịch sử ĐHSP Hà Nội
GS.TS. Đỗ Thanh Bình - GS.TS. Nguyễn Ngọc Cơ - GS.TS. NGND. Phan Ngọc Liên

